

Avaleht>Perekonnaasjad ja pärimine>Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus

Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus

Läti

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus“ igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

Vanematel on lapse suhtes hooldusõigus kuni lapse täisealiseks saamiseni.

Hoolduse all mõistetakse vanemate õigust ja kohustust kanda hoolt lapse ja tema vara eest ning esindada last tema isiklikes ja varasuhetes.

Lapse eest hoolitsemine tähendab tema hooldust, järelevalvet ja õigust määrata tema viibimiskoht.

Lapse eest hoolitsemine tähendab tema ülalpidamist, st toidu, riiete, elukoha ja tervishoiu tagamist, hoolitsemist ning talle hariduse andmist ja tema kasvatamist (tagades vaimse ja füüsilise arengu, võttes võimalikult suure ulatuses arvesse lapse isiksust, võimeid ja huve ning valmistades last ette ühiskondlikult kasulikuks tööks).

Lapse järele valvamine tähendab hoolitsemist lapse turvalisuse eest ja kolmandatest isikutest lähtuva ohu ärahoidmist. Lapse viibimiskoha määramise õigus tähendab elukoha geograafilist valikut ja elamispinna valikut.

Lapse vara eest hoolitsemine tähendab lapse vara säilitamist ja kasutamist selle kaitsmise ja väärtuse suurendamise eesmärgil.

2 Kellele lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Koos elavad vanemad hoolitsevad laste eest ühiselt. Kui vanemad elavad lahus, jätkub nende ühine hooldusõigus. Lapse eest hoolitseb ja tema järele valvab lapsega koos elav vanem. Küsimustes, millel võib olla lapse arengule oluline mõju, teevad vanemad otsuseid ühiselt.

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Kui lapse tervis või elu satub vanema süü läbi ohtu (vanema tahtliku käitumise või hooletuse tõttu) või kui vanem kuritarvitab oma õigusi või jätab lapse hoolitsusest ja järelevalvest ilma, seades sellega ohtu lapse füüsilise, vaimse või kõlbelise arengu, võib kohus vanema isikuhooldusõigusest ilma jätta.

Kui kohus võtab ühelt vanemalt hooldusõiguse ära, annab ta lapse teise vanema ainuhoolduse alla. Kui teine hooldust teostav vanem ei suuda last ohu eest piisavalt kaitsta või kui mõlemad vanemad jäetakse hooldusõigusest ilma, teeb kohus perekonnakohtule ülesandeks anda laps hoole alla väljaspool kodu.

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Kui vanemad elavad lahus, jätkub nende ühine hooldusõigus. Lapse eest hoolitseb ja tema järele valvab lapsega koos elav vanem. Küsimustes, millel võib olla lapse arengule oluline mõju, teevad vanemad otsuseid ühiselt. Vanemate erimeelsused lahendab perekonnakohus, kui seaduses ei ole teisiti ette nähtud. Vanemate ühine hooldusõigus lõpeb, kui vanemate vahelise kokkuleppe või kohtuotsuse alusel kehtestatakse ühe vanema ainuhooldusõigus.

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Kui vanemad lepivad vanema hooldusõiguses kokku ja teostavad seda vabatahtlikult, ei ole vaja küsida ühegi asutuse või kohtu heakskiitu.

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Vaidluse korral lahendab erimeelsused perekonnakohus. Kui perekonnakohus ei suuda vanemate erimeelsusi lahendada või kui perekonnakohtu otsust ei täideta, pöörduvad vanemad piirkonna (või linnaosa) kohtu poole.

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Kohtusse pöördues taotlevad vanemad ühist või ainuhooldusõigust. Lisaks teeb kohtunik vajaduse korral otsuse ülalpidamise, viibimiskoha jne kohta. Ainuhooldusõigusega vanem teostab lapse hooldusõigust, mis sisaldab õigust tegutseda lapse nimel tema isiklikes ja varasuhetes ja õigust määrata lapse viibimiskoht. Mõlemal vanemal on kohustus ja õigus säilitada lapsega isiklikud suhted ja otsene kontakt. Seda sätet kohaldatakse ka juhul, kui laps on perekonnast eraldatud või ei ela ühe või mõlema vanemaga koos. Lapsest eraldi elaval vanemal on õigus saada tema kohta teavet, eelkõige tema arengu, tervise, õpiedukuse, huvide ja elutingimuste kohta. Vanemate vaidlus hooldusõiguse üle tuleks lahendada lapse huve arvesse võttes ja lapse arvamust küsides, kui ta on võimeline seda väljendama.

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Vanemal, kellel on lapse ainuhooldusõigus, on kõik hooldusõigusest tulenevad õigused ja kohustused. Vanemad on kohustatud toetama oma last vastavalt oma võimalustele ja rahalisele olukorrale. See kohustus on isal ja emal seni, kuni laps on võimeline ennast ise ülal pidama.

Lapse toetamise kohustus ei lõpe, kui laps perekonnast eraldatakse või kui üks vanematest ei ela temaga koos.

Kohtud võtavad ainuhooldusõiguse määramise otsustamisel arvesse juhtumi asjaolusid, st millise vanema juures laps hagi esitamise ajal elab ja milline vanem hoolitseb lapse eest igapäevaelus. Lapsel on õigus säilitada isiklikud suhted ja otsesed kontaktid mõlema vanemaga (suhtlusõigused). Mõlemal vanemal on kohustus ja õigus säilitada lapsega isiklikud suhted ja otsesed kontaktid. Lapsest eraldi elaval vanemal on õigus saada tema kohta teavet, eelkõige teavet tema arengu, tervise, akadeemiliste saavutuste, huvide ja elutingimuste kohta. Lapse suhtes ainuhooldusõiguse andmine ühele vanemale ei tähenda, et teine vanem jäetakse isikuhooldusõigusest ilma.

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkoste alla, mida see igapäevaelus tähendab?

Kui mõlemal vanemal on laste suhtes ühine hooldusõigus, võivad mõlemad vanemad tegutseda oma lapse nimel tema isiklikes ja varasuhetes. Vanemad teevad ühise otsuse kõikides lapse arenguga seotud küsimustes.

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Hooldus- ja suhtlusõigusest tulenevad hagid esitatakse lapse elukohajärgsesse kohtusse. Hooldus- ja suhtlusõigusest tulenevate hagide korral loetakse lapse elukohaks tema vanemate registreeritud elukoht. Kui lapse vanemate registreeritud elukohad asuvad eri haldusüksustes, loetakse lapse elukohaks selle vanema registreeritud elukoht, kelle juures ta elab. Kui lapse vanematel või lapsel ei ole registreeritud elukohta, käsitletakse lapse elukohana vanemate elukohta.

Hagiavaldus tuleks esitada vastavalt tsiviilkohtumenetluse seaduse artiklile 128. Tsiviilkohtumenetluse seaduse artiklit 129 kohaldatakse seoses hagiavaldusele lisatavate dokumentidega.

Hagiavaldusele võib lisada ka perekonnakohtu arvamuse asja kohta.

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Tsiviilasjades reguleerivad kohtumenetlust Läti tsiviilkohtumenetluse seaduse sätteid. Lapse õiguste ja huvide kaitsega seotud küsimusi käsitleb kohus väljaspool järjekorda. Kohus taotleb perekonnakohtu arvamust asjades, mis on seotud hooldusõiguse andmisega, lapsehoolduse ja suhtlusõiguse

teostamise menetlusega, ning kutsub kohtuistungil osalema esindaja, et selgitada välja lapse arvamus, kui laps on võimeline seda tema vanust ja küpsusastet arvestades väljendada.

Kohus arutab tsiviilasju avatud istungitel, välja arvatud näiteks hooldus- ja suhtlusõiguse küsimused. Kohus võib asjaosaliste põhjendatud taotlusel või omal algatusel kuulutada istungi või osa sellest alaealiste huvides kinniseks.

Pooltel on õigus esitada kohtule põhjendatud taotlus asja kiiremaks läbivaatamiseks. Kohus vaatab seejärel selle põhjendatud taotluse läbi.

Ühe poole taotlusel võib kohtuotsuses märkida, et kohtuotsused või lapse ülalpidamist käsitlevad otsuste osad ning otsused hooldus- ja suhtlusõigusega seotud juhtumites kuuluvad viivitamata täitmisele.

Ühe poole taotlusel teeb kohus määruse, millega määratakse ajutiselt kindlaks lapse elatis kuni kohtuotsuse tegemiseni.

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusabi?

Madalpalgalistel või puudust kannataval isikul, kellele on selline staatus antud õigusaktides ettenähtud korras, ja isikul, kes satuvad ootamatult sellisesse seisundisse ja rahalisse olukorda, mis ei võimalda neil oma õigusi kaitsta (loodusõnnetuste, vääramatu jõu või isiku kontrolli alt väljas olevate muude asjaolude tõttu) või kes on täielikult riigi või omavalitsuse hoole all (edaspidi „eriolukord“), on õigus taotleda õigusabiks rahalist toetust.

Isiku põhjendatud taotluse alusel kaalub kohus või kohtunik isiku rahalist olukorda ning vabastab ta täielikult või osaliselt kohtukulude maksmisest riigieelarvesse ja peatab määratud kohtukulude maksmise riigieelarvesse või jagab need osamakseteks.

Tsiviilkohtumenetluse seaduse kohaselt vabastatakse hagejad kohtukulude maksmisest riigieelarvesse nõuete puhul, mis on seotud lapse elatise sissenõudmisega.

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Kohtuotsuse saab edasi kaevata üldmenetluses, st esitades apellatsioonkaebuse (piirkondlikule kohtule) või kassatsioonkaebuse (ülemkohtule).

14 Teataval juhtudel võib osutada vajalikuks taotleda kohtult või mõnelt muult ametiasutuselt vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Kohtuotsused täidetakse pärast nende jõustumist või kohe, kui need on tunnistatud viivitamatult täidetavaks.

Kohtuotsused pöörab täitmisele vannutatud kohtutäitur.

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustataks ja täidetakse?

Läti kohtud tunnustavad ja täidavad välisriikide kohtute otsuseid.

Välisriikide kohtute otsuseid tunnustatakse ja täidetakse tsiviilkohtumenetluse seaduses kehtestatud menetluse kohaselt ja vastavalt nõukogu määrusele nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnustatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000.

Täidetavaks tunnustamise taotlus esitatakse läbivaatamiseks selle isiku alalise elukoha järgsele ringkonna- (või linnaosa) kohtule, kelle suhtes täitmist taotletakse, või selle lapse alalise elukoha järgsele piirkonna- (või linnaosa) kohtule, kellega täitmine on seotud. Otsuse täidetavaks tunnustamise või otsuse täidetavaks tunnustamisest keeldumise kohta teeb kohtunik esitatud taotluse ja sellele lisatud dokumentide alusel omal äranägemisel 10 päeva jooksul alates taotluse esitamise päevast, pooli kohale kutsumata.

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Välisriigi kohtu otsuse tunnustamise korral võib esitada ringkonnakohtule individuaalse kaebuse esimese astme kohtu otsuse suhtes ja sellist kaebust käsitleva ringkonnakohtu otsuse saab edasi kaevata konstitutsioonikohtule individuaalset kaebust esitades.

Asjaosaline, kelle registreeritud või alaline elukoht on Lätis, võib esitada individuaalse kaebuse 30 päeva jooksul alates otsuse ärakirja väljastamise kuupäevast, samas kui asjaosaline, kelle registreeritud või alaline elukoht ei ole Lätis, võib esitada sellise kaebuse 60 päeva jooksul alates otsuse ärakirja väljastamise kuupäevast.

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Läti on seotud vanemliku vastutuse ja lastekaitsemeetmetega seotud kohtualluvust, kohaldatavat seadust, tunnustamist, kohtuotsuste täitmist ja koostööd käsitleva 19. oktoobri 1996. aasta Haagi konventsiooniga ning kahepoolsete õigusabi lepingutega, mis on sõlmitud Läti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni, Ukraina, Valgevene Vabariigi, Usbekistani Vabariigi, Kõrgõzstani Vabariigi ja Moldova Vabariigiga.

Viimati uuendatud: 09/07/2019

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õigusala koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õigusala koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.